

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Anayasa Mahkemesi Başkanlığından:

GENEL KURUL
KARARTÜRKİYE DEVRİMCİ KARA, HAVA VE DEMİRYOLU TAŞIMACILIĞI İŞÇİLERİ
SENDİKASI BAŞVURUSU

Başvuru Numarası : 2020/34550

Karar Tarihi : 15/2/2024

Başkan : Zühtü ARSLAN

Başkanvekili : Hasan Tahsin GÖKCAN

Başkanvekili : Kadir ÖZKAYA

Üyeler : Engin YILDIRIM

M. Emin KUZ

Rıdvan GÜLEÇ

Yusuf Şevki HAKYEMEZ

Yıldız SEFERİNOĞLU

Selahaddin MENTEŞ

Basri BAĞCI

İrfan FİDAN

Kenan YAŞAR

Yılmaz AKÇİL

Raportör : Gülsüm Gizem GÜRİSOY

Başvurucu : Türkiye Devrimci Kara, Hava ve Demiryolu
Taşımacılığı İşçileri Sendikası

Temsilcisi : Ali Rıza KÜÇÜKOSMANOĞLU

Vekili : Av. Halil AĞIRGÖL

I. BAŞVURUNUN KONUSU

1. Başvuru, olumsuz yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiği iddiasına ilişkindir.

II. BAŞVURU SÜRECİ

2. Başvuru 4/11/2020 tarihinde yapılmıştır.

3. Başvuru, başvuru formu ve eklerinin idari yönden yapılan ön incelemesinden sonra Komisyona sunulmuştur.

4. Komisyonca başvurunun kabul edilebilirlik incelemesinin Bölüm tarafından yapılmasına karar verilmiştir.

5. Bölüm Başkanı tarafından başvurunun kabul edilebilirlik ve esas incelemesinin birlikte yapılmasına karar verilmiştir.

6. Başvuru belgelerinin bir örneği bilgi için Adalet Bakanlığına (Bakanlık) gönderilmiştir. Bakanlık görüşünü bildirmiştir. Başvurucu, Bakanlık görüşüne karşı beyanda bulunmamıştır.

7. İkinci Bölüm, başvurunun Genel Kurul tarafından incelenmesine karar vermiştir.

III. OLAY VE OLGULAR

8. Başvuru formu ve eklerinde ifade edildiği şekliyle olaylar özetle şöyledir:

A. Başvuru Konusu Olaylar

9. Başvurucu Sendika, 1975 yılında Ambar İşçileri Sendikası olarak kurulmuş 2002 yılında Türkiye Devrimci Kara, Hava, Demiryolu İşçileri Sendikası (Nakliyat-İş/Sendika) adını almıştır. Sendika, Türkiye Devrimci İşçi Sendikaları Konfederasyonuna bağlıdır. Merkezi İstanbul'da bulunan dava konusu işyeri ise tanker, kurtarıcı, römork, tır ve kamyonlardan oluşan araçlarıyla Türkiye genelinde ambar, proje taşımacılığı ve ihale taahhüt işleri yapmaktadır.

10. Sendikaların toplu iş sözleşmesi (TİS) akdedebilmesi için Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına yetki başvurusunda bulunması gerekmektedir. Yetki talebi, talepte bulunan sendikanın işverenle aynı iş kolunda faaliyet gösterdiğinin ve işçilerin belli bir çoğunluğunun sendikaya üye olduğunun tespit edilmesine ilişkindir. Yetki tespiti yapılırken sendikanın kurulu olduğu iş kolunda çalışan işçilerin en az %1'inin, işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin ise yarısından fazlasının sendikanın üyesi olması şartı aranmaktadır. Başvurucu Nakliyat-İş, dava konusu işyerinde TİS akdetmek için yeterli sayıya ulaştığını belirterek yetki tespiti talebiyle 20/6/2016 tarihinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığına başvurmuştur. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı 24/6/2016 tarihli yazısında başvurucu Sendikanın kurulu olduğu iş kolunda gerekli çoğunluğu sağlayamadığını tespit etmiş (olumsuz yetki tespitinde bulunmuş) ve bunu Sendikaya bildirmiştir.

11. Başvurucu 11/7/2016 tarihinde İstanbul 9. İş Mahkemesinde Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının olumsuz yetki tespitine itiraz davası açmıştır. Davanın açılması ile birlikte 18/10/2012 tarihli ve 6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nun 43. maddesinin "*İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur.*" biçimindeki (5) numaralı fıkrası uyarınca (bkz. § 22) TİS süreci dava sonuçlanana kadar durmuş ve Mahkemenin yetki itirazı sonucunu değerlendirmesi beklenmeye başlanmıştır.

12. İstanbul 9. İş Mahkemesi 23/1/2018 tarihinde davanın reddine karar vermiştir. Mahkeme, başvurucu Sendikanın Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 30/1/2016 tarihli ve 29609 sayılı Resmî Gazete'de yayımlanan 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine göre iş kolu barajının %0,66 ve başvuru tarihi itibarıyla işyerindeki üye yüzdesinin %60 olduğunu, TİS için 6356 Sayılı Kanun'un aradığı %1 iş kolu barajını aşmadığını değerlendirmiştir.

13. Kararın istinaf yargı yoluna götürülmesi üzerine İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 28. Hukuk Dairesi 6/12/2018 tarihinde derece mahkemesi kararının usul ve kanuna uygun olduğu gerekçesiyle istinaf başvurusunun esastan reddine karar vermiştir.

14. İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi kararının temyiz edilmesi üzerine Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 29/5/2019 tarihli ilamıyla iş kolu barajının tespitinde yayımlanan son istatistik olan 2016 yılı Ocak ayı istatistiğinin esas alınmasının yerinde olduğunu ancak %1 iş kolu barajını aşamayan Nakliyat-İş'in 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine karşı süresinde itiraz ettiğini, buna ilişkin yargılamanın Ankara 40. İş Mahkemesinde görüldüğünü ve bekletici mesele yapılması gerektiğini değerlendirerek bozma kararı vermiştir.

15. Bozma sonrası dava İstanbul 9. İş Mahkemesinde derdest durumdayken başvuru Sendika 4/11/2020 tarihinde Anayasa Mahkemesine bireysel başvuruda bulunmuş, bu sırada ilk derece mahkemesi 16/7/2021 tarihli kararıyla davanın kabulüne karar vermiş; gerekçeli kararda, Yargıtayın işaret ettiği bekletici mesele yapılması yönündeki kararın bir kısır döngüye yol açtığını, bu kısır döngünün kırılması amacıyla belirtilen dosyaların akıbetinin beklenilmesi yoluna gidilmeyerek esas yönünden uyuşmazlığın çözülmesi gerektiğini belirtmiştir. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 24/6/2016 tarihli olumsuz yetki tespiti işleminin ihtiyati tedbirle durdurulması ile itiraza uğramayan ve kesinleşen önceki istatistik hükümleri uygulanarak işlem yapılması gerektiğini değerlendirerek 2009 istatistiklerini esas almış ve başvuru Sendikasının yetkili olduğunu tespit etmiştir.

16. Davalı Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı, kararı temyiz etmiştir. Yargıtay 9. Hukuk Dairesi 27/1/2022 tarihli ilamında, yetki tespiti taleplerinde başvuru tarihi itibarıyla en son yayımlanan istatistiklerin esas alınacağını, yayımlanan istatistiklere itiraz edilmediği hâlinde ise itiraza ilişkin davanın bekletici mesele yapılması gerektiğini belirterek önceki kararını yinelemiş ve kararın bozulmasına karar vermiştir. İnceleme tarihi itibarıyla yargılamaya derdesttir.

B. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı İstatistiklerine İlişkin Süreç

17. Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının 2016 yılı Ocak ayı istatistiklerine karşı 11/2/2016 tarihinde Ankara 40. İş Mahkemesinde dava açılmış olup bu dava inceleme tarihi itibarıyla derdesttir.

IV. İLGİLİ HUKUK

A. İlgili Mevzuat

18. 6356 sayılı Kanun'un "*İş kolunun tespiti*" kenar başlıklı 5. maddesi şöyledir:

"(1) Bir işyerinin girdiği işkolunun tespiti Bakanlıkça yapılır. Bakanlık, tespit ile ilgili kararını Resmî Gazete'de yayımlar. Bu tespite karşı ilgililer, kararın yayımından itibaren on beş gün içinde dava açabilir. Mahkeme iki ay içinde kararını verir. (Ek cümle: 12/10/2017-7036/29 md.) Karar hakkında istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi iki ay içinde kararını verir. (Değişik cümle: 12/10/2017-7036/29 md.) Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay, uyuşmazlığı iki ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(2) Yeni bir toplu iş sözleşmesi için yetki süreci başlamış ise işkolu değişikliği tespiti bir sonraki dönem için geçerli olur. İşkolu tespit talebi ve buna ilişkin açılan davalar, yetki işlemlerinde ve yetki tespit davalarında bekletici neden sayılmaz.

(3) İşkolu değişikliği yürürlükteki toplu iş sözleşmesini etkilemez."

19. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu iş sözleşmesinin şekli ve süresi" kenar başlıklı 35. maddesi şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesi yazılı olarak yapılır.

(2) Toplu iş sözleşmesi en az bir ve en çok üç yıl süreli olarak yapılabilir. Toplu iş sözleşmesinin süresi, sözleşmenin imzalanmasından sonra taraflarca uzatılamaz, kısaltılamaz ve sözleşme süresinden önce sona erdirilemez.

(3) Faaliyetleri bir yıldan az süren işlerde uygulanmak üzere yapılan toplu iş sözleşmelerinin süresi bir yıldan az olabilir. İşin bitmemesi hâlinde bu sözleşmeler bir yılın sonuna kadar uygulanır.

(4) Toplu iş sözleşmesi süresinin bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde, yeni sözleşme için yetki başvurusunda bulunulabilir. Ancak, yapılacak toplu iş sözleşmesi önceki sözleşme sona ermedikçe yürürlüğe giremez."

20. 6356 sayılı Kanun'un "Yetki" kenar başlıklı 41. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması şartıyla işçi sendikası, toplu iş sözleşmesinin kapsamına girecek işyerinde başvuru tarihinde çalışan işçilerin yarısından fazlasının, işletmede ise yüzde kırkının kendi üyesi bulunması hâlinde bu işyeri veya işletme için toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

...

(3) İşletmede birden çok sendikanın yüzde kırk veya fazla üyesinin olması durumunda başvuru tarihinde en çok üyeye sahip sendika toplu iş sözleşmesi yapmaya yetkilidir.

...

(5) Bir işkolunda çalışan işçilerin yüzde üçünün tespitinde Bakanlıkça her yıl ocak ve temmuz aylarında yayımlanan istatistikler esas alınır. Bu istatistiklerde her bir işkolundaki toplam işçi sayısı ile işkollarındaki sendikaların üye sayıları yer alır. Yayımlanan istatistik, toplu iş sözleşmesi ve diğer işlemler için yeni istatistik yayımlanıncaya kadar geçerlidir. Yetki belgesi almak üzere başvuran veya yetki belgesi alan işçi sendikasının yetkisini daha sonra yayımlanacak istatistikler etkilemez.

(6) Yayımdan itibaren on beş gün içinde itiraz edilmeyen istatistik kesinleşir. İstatistiğin gerçeğe uymadığı gerekçesiyle bu süre içinde Ankara İş Mahkemesine başvurulabilir. Mahkeme bu itirazı on beş gün içinde sonuçlandırır. (Değişik iki cümle:12/10/2017-7036/33 md.) Mahkemece verilen karar hakkında, ilgililerce veya Bakanlıkça istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay, temyiz talebini bir ay içinde kesin olarak karara bağlar.

(7) Bakanlık, yetkili sendikanın belirlenmesinde ve istatistiklerin düzenlenmesinde kendisine gönderilen üyelik ve üyelikten çekilme bildirimleri ile Sosyal Güvenlik Kurumuna yapılan işçi bildirimlerini esas alır.

21. 6356 sayılı Kanunun "Yetki tespiti için başvuru" kenar başlıklı 42. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Toplu iş sözleşmesi yapmak isteyen işçi sendikası Bakanlığa başvurarak yetkili

olduğunun tespitini ister. İşveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren de Bakanlığa başvurarak yetkili işçi sendikasının tespitini isteyebilir.

(2) Bakanlık, kayıtlarına göre başvuru tarihi itibarıyla bir işçi sendikasının yetkili olduğunu tespit ettiğinde, başvuruyu, işyeri veya işletmedeki işçi ve üye sayısını, o işkolunda kurulu işçi sendikaları ile taraf olacak işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene altı iş günü içinde bildirir."

(3) İşçi sendikasının yetki şartlarına sahip olmadığına ya da işyerinde yetki şartlarına sahip bir işçi sendikasının bulunmadığının tespiti hâlinde, bu bilgiler sadece başvuruyu yapan tarafa bildirilir..."

22. 6356 sayılı Kanunun "Yetki itirazı" kenar başlıklı 43. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Kendilerine 42 nci madde uyarınca gönderilen tespit yazısını alan işçi veya işveren sendikaları veya sendika üyesi olmayan işveren; taraflardan birinin veya her ikisinin yetki şartlarına sahip olmadığı veya kendisinin bu şartları taşıdığı yolundaki itirazını, nedenlerini de göstererek yazının kendilerine tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde mahkemeye yapabilir.

...

(3) ... İşçi ve üye sayılarının tespitinde maddi hata ve süreye ilişkin itirazları mahkeme altı iş günü içinde duruşma yapmaksızın kesin olarak karara bağlar. (Değişik cümle: 12/10/2017-7036/34 md.) Bunların dışındaki itirazlar için mahkeme, duruşma yaparak karar verir ve bu karar hakkında istinaf yoluna başvurulması hâlinde bölge adliye mahkemesi bir ay içinde kararını verir. (Ek cümle: 12/10/2017- 7036/34 md.) Bu karara karşı temyiz yoluna başvurulması hâlinde Yargıtay bir ay içinde kesin olarak karar verir.

(4) 42 nci maddenin üçüncü fıkrası uyarınca kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen işçi sendikası, altı iş günü içinde yetkili olup olmadığının tespiti için dava açabilir. Mahkeme açılan davayı o işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birini üye kaydeden işçi sendikaları ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene de bildirir. Mahkeme davayı iki ay içinde sonuçlandırır.

(5) İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur."

23. 6356 sayılı Kanunun "Yetki belgesi" kenar başlıklı 44. maddesi şöyledir:

"(1)Tespit yazısına süresi içinde itiraz edilmemişse sürenin bitimini takip eden altı iş günü içinde; yapılan itiraz reddedilmişse ya da kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen sendikanın itirazı sonucunda yetki şartlarına sahip olduğunu tespit eden kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya, Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir."

24. 6356 sayılı Kanun'un "Toplu görüşmeye çağrı" kenar başlıklı 46. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"(1) Taraflardan biri, yetki belgesinin alındığı tarihten itibaren on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırır. Çağrı tarihi, çağrıyı yapan tarafça derhâl görevli makama bildirilir.

(2) Bu süre içerisinde çağrı yapılmazsa, yetki belgesinin hükmü kalmaz.

..."

25. 6356 sayılı Kanun'un "*Toplu görüşmenin başlaması ve süresi*" kenar başlıklı 47. maddesi şöyledir:

"(1) Çağrının karşı tarafa tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde taraflar toplu görüşmenin yer, gün ve saatini aralarında anlaşarak belirler ve bunu görevli makama yazı ile bildirir. Anlaşmaya varılmazsa, taraflardan birinin başvurusu üzerine, yapılacak ilk toplantının yeri, günü ve saati görevli makamca derhâl belirlenir ve taraflara bildirilir.

(2) İşçi sendikası, çağrı tarihinden itibaren otuz gün içinde yapılacak olan ilk toplantıya gelmez veya aynı süre içinde toplu görüşmeye başlamazsa yetkisi düşer.

(3) Toplu görüşmenin süresi, ilk toplantı tarihinden itibaren altmış gündür."

26. 6356 sayılı Kanun'un "*Görevli ve yetkili mahkeme*" kenar başlıklı 79. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"Bu Kanunun uygulanmasından doğan uyumsuzluklar iş davalarına bakmakla görevli ve yetkili mahkemelerde görülür."

27. 12/10/2017 tarihli ve 7036 sayılı İş Mahkemeleri Kanunu'nun "*Yargılama usulü ve kanun yolları*" kenar başlıklı 7. maddesinin birinci fıkrası şöyledir:

"İş mahkemelerinde basit yargılama usulü uygulanır."

B. Yargıtay İçtihadı

28. Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin 18/9/2013 tarihli ve E.2013/22510, K. 2013/1976 sayılı kararının ilgili kısmı şöyledir:

"...Dava olumsuz yetki tespitine itiraz olup dava neticesinde mahkemece davacı sendikanın davalı şirketin işyerlerinde çoğunluğu sağladığı tespit edilmiştir.

2822 sayılı Kanun sisteminde olumsuz yetki tespitine karşı yapılan itiraz neticesinde mahkemece verilen karar kesinleşmekle beraber Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının olumlu yetki tespiti işlemiyle aynı sonucun meydana geldiği ve bu kararın o işkolundaki işkolu barajını sağlayan işçi sendikaları ile işverene tebliğ edileceği, buna karşı da olumlu yetki tespitine itiraz prosedürünün işletilebileceği kabul edilmektedir.

6356 sayılı Sendikalar ve Toplu İş Sözleşmesi Kanunu'nda ise 2822 sayılı Kanun zamanındaki kabuldten vazgeçilmiştir. 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin 4. fıkrasında, "42 nci maddenin üçüncü fıkrası kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen işçi sendikası, altı iş günü içinde yetkili olup olmadığının tespiti için dava açabilir. Mahkeme açılan davayı o işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde üçünün (birini) üye kaydeden işçi sendikaları ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işverene de bildirir. Mahkeme davayı iki ay içinde sonuçlandırır". denilerek olumsuz yetki tespitine itirazlarda mahkemenin işkolu barajını sağlayan yani yetki tespitine itiraz etme hakkına sahip olan sendikalarla işverene davayı ihbar etmek zorunda olduğu ifade edilmiştir.

Yine aynı doğrultuda olmak üzere 6356 sayılı Kanun'un "Yetki Belgesi" başlıklı 44. maddesinde ise, "Tespit yazısına süresi içinde itiraz edilmemişse sürenin bitimini takip eden altı iş günü içinde; yapılan itiraz reddedilmişse ya da kendisine yetki şartlarına sahip olmadığı bildirilen sendikanın itirazı sonucunda yetki şartlarına sahip olduğunu tespit eden kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya, Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir." düzenlemesine yer verilerek olumsuz yetki tespitine itiraz neticesinde mahkeme tarafından hakkında olumsuz yetki tespit işlemi yapılan sendikanın yetkili olduğunun tespiti ve bu tespitin kesinleşmesi halinde sendikaya yetki belgesi verileceği belirtilmiştir.

Görüldüğü üzere, 6356 sayılı Kanunla birlikte olumlu ve olumsuz yetki tespitlerine itirazların sonuçları arasındaki fark ortadan kaldırılmıştır... 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin 4. fıkrası hükmü ile 44. maddesi hükmü görülmekte olan davanın özelliklerini etkileyen hükümlerdir...Sonuç olarak mahkemece davanın tespit tarihinde işkolu barajını sağlayan işçi sendikalarına ihbar edilmesi ile bu sendikaların davaya katılmaları halinde bildirecekleri deliller toplandıktan sonra tüm dosya kapsamı bir değerlendirmeye tabi tutularak karar verilmesi gerekir..."

V. İNCELEME VE GEREKÇE

29. Anayasa Mahkemesinin 15/2/2024 tarihinde yapmış olduğu toplantıda başvuru incelenip gereği düşünüldü:

A. Başvurucunun İddiaları ve Bakanlık Görüşü

30. Başvurucu;

- 6356 sayılı Kanun'da öngörülen iş kolu barajı uygulamasının sendikaların örgütlenmesini engellediğini,

- 2009 yılı sonrası istatistiklere itiraz edildiği için 2009 yılı istatistiklerinin esas alınması gerektiğini,

- 6356 sayılı Kanun'da kısa süreler öngörülmesine rağmen başvuruya konu davanın makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle üyeleri adına TİS akdedemediğini, sendika üyesi binlerce işçinin mağdur olduğunu ve sendika hakkının etkisizleştirildiğini,

- Makul sürede sonuçlandırılmayan davaya ilişkin etkili bir başvuru yolunun bulunmadığını belirterek Anayasa'nın 36., 40., 51. ve 53. maddelerinin ihlal edildiğini ileri sürmüştür.

31. Bakanlık görüşünde, yargılamanın uzun sürmesi nedeniyle devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğinin incelenmesi gerektiği belirtilmiştir. Böyle bir incelemede başvurucunun tutumunun, davanın karmaşıklığının, toplanması ve değerlendirilmesi gereken delillerin çeşitliliğinin, kapsamının ve içeriğinin dikkate alınması gereken belirleyici unsurlar arasında olduğu, devletin pozitif yükümlülükleri kapsamında olağanüstü hâl ve pandemi koşulları ile somut olayın kendine özgü koşullarının gözönünde bulundurulması gerektiği ifade edilmiştir.

B. Değerlendirme

32. Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesinin ilk üç fıkrası şöyledir:

"Çalışanlar ve işverenler, üyelerinin çalışma ilişkilerinde, ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için önceden izin almaksızın sendikalar ve üst kuruluşlar kurma, bunlara serbestçe üye olma ve üyelikten serbestçe çekilme haklarına sahiptir. Hiç kimse bir sendikaya üye olmaya ya da üyelikten ayrılmaya zorlanamaz.

Sendika kurma hakkı ancak, millî güvenlik, kamu düzeni, suç işlenmesinin önlenmesi, genel sağlık ve genel ahlak ile başkalarının hak ve özgürlüklerinin korunması sebepleriyle ve kanunla sınırlanabilir.

Sendika kurma hakkının kullanılmasında uygulanacak şekil, şart ve usuller kanunda gösterilir"

33. Anayasa'nın "Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı" kenar başlıklı 53. maddesinin ilgili kısmı şöyledir:

"İşçiler ve işverenler, karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla toplu iş sözleşmesi yapma hakkına sahiptirler.

Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir."

34. Başvurucu, yetki tespitine itiraz davasının makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle TİS akdedememiştir. Anayasa'nın 51. maddesinde çalışanlar ve işverenlerin üyelerinin çalışma ilişkilerinde ekonomik ve sosyal hak ve menfaatlerini korumak ve geliştirmek için sendika kurma hakkı olduğu düzenlenmiştir. Sendika hakkı, örgütlenme özgürlüğünün bir parçasını oluşturmaktadır. Bu hak, mensuplarının menfaatlerini korumak üzere yapılan sendikal faaliyetlere izin verilmesini de gerektirir. Bu çerçevede her ne kadar ayrı bir hak grubu teşkil etmese de grev ve toplu sözleşme hakkı, üyelerinin menfaatlerini korumak için sendikaların kullanabileceği en önemli yollardandır (benzer değerlendirmeler için bkz. *Kristal-İş Sendikası* [GK], B. No: 2014/12166, 2/7/2015, § 27; *Birleşik Metal İşçileri Sendikası*, B. No: 2015/14862, 9/5/2018,§21). Öte yandan Anayasa'nın 53. maddesinde işçi ve işverenlerin karşılıklı olarak ekonomik ve sosyal durumlarını ve çalışma şartlarını düzenlemek amacıyla TİS akdetme hakkına sahip oldukları belirlenmiştir. O hâlde mesele Anayasa'nın "Toplu iş sözleşmesi ve toplu sözleşme hakkı" kenar başlıklı 53. maddesi ışığında ve Anayasa'nın "Sendika kurma hakkı" kenar başlıklı 51. maddesi kapsamında ele alınmalıdır.

1. Kabul Edilebilirlik Yönünden

35. Açıkça dayanaktan yoksun olmadığı ve kabul edilemezliğine karar verilmesini gerektirecek başka bir neden de bulunmadığı anlaşılan sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın kabul edilebilir olduğuna karar verilmesi gerekir.

2. Esas Yönünden

a. Genel İlkeler

36. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, demokratik toplumun temeli olan örgütlenme özgürlüğünün bir parçasıdır. Örgütlenme özgürlüğü, bireylerin kendi menfaatlerini korumak için kolektif oluşumlar meydana getirerek bir araya gelebilme özgürlüğüdür. Bu özgürlük bireylere siyasal, kültürel, sosyal ve ekonomik amaçlarını topluluk hâlinde gerçekleştirme imkânı sağlar (AYM, E.2014/177, K.2015/49, 14/5/2015).

37. Örgütlenme özgürlüğü, içinde temel iki hak barındırır: Bunlardan biri örgütün varlığı ve işleyişinin korunmasıdır. Diğeri ise bireyin örgüt içinde faaliyette bulunma ve örgütle ilişki kurma özgürlüğüdür. İstihdam alanında kendi üyelerinin menfaatlerinin korunmasını amaçlayan örgütler olan sendikalar, örgütlenme özgürlüğünün önemli bir parçasıdır. Dolayısıyla sendika hakkı da çalışanların bireysel ve ortak çıkarlarını korumak amacıyla bir araya gelerek örgütlenilme serbestisini gerektirmekte ve bu niteliğiyle bağımsız bir hak değil örgütlenme özgürlüğünün bir şekli veya özel bir yönü olarak görülmektedir. Demokrasilerde böyle bir *örgüt*, devlet tarafından saygı gösterilmesi ve korunması gereken temel haklara sahiptir (*Tayfun Cengiz*, B. No: 2013/8463, 18/9/2014, § 31).

38. Anayasa'nın 51. maddesinde düzenlenen sendika hakkı, hakkın etkin bir şekilde kullanılması bağlamında devlete birtakım pozitif yükümlülükler yüklemektedir. Sendika hakkının devlete yüklediği pozitif yükümlülükler, bu haklara ilişkin davalarda kamusal makamlarca verilecek kararların etkinliği ve yeterliliği ilgili kararların mümkün olan en kısa sürede verilmesiyle yakından ilgilidir (benzer değerlendirmeler için bkz. *M.M.E. ve T.E.*, B. No: 2013/2910, 5/11/2015, § 125; *İlknur Kızıltoprak*, B. No: 2015/11579, 18/4/2019, § 76).

39. Bu konuda yargısal makamlardan ivedilikle hareket etmeleri, diğer bir anlatımla uyuşmazlık hakkında hızlı bir yargılama yaparak davayı sürüncemede bırakmalarını, ilgili ve yeterli gerekçelerle bir karar vermeleri beklenir. Bu beklentinin gerçekleştirilmesi, sendika hakkı bağlamında devletin pozitif yükümlülüklerindedir. Bu konudaki yükümlülüğün yerine getirilmemesi durumunda TİS korumasından yararlanamayanlar açısından telafisi imkânsız zararların doğması ve sendika hakkı bağlamında ciddi sorunların gündeme gelmesi muhtemeldir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Murat Demir* [GK], B. No: 2015/7216, 27/3/2019, § 82; *İlknur Kızıltoprak*, § 77; *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, B. No: 2016/13328, 19/11/2020, § 34; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, B. No: 2016/13531, 15/12/2020, § 34).

b. TİS Akdetme Yetkisine İlişkin Bazı Tespitler

40. TİS, işçi sendikası ile işveren sendikası veya sendika üyesi olmayan işveren arasında akdedilen bir iş sözleşmesidir. Bu sözleşme; bireysel iş sözleşmelerinin nasıl yapılacağını, içeriğini, sona erme koşullarını belirler. Bu yönüyle TİS normatif bir nitelik taşımakta, yasal sınırlar içinde ve TİS'in uygulama alanı ile sınırlı kalmak kaydıyla genel ve objektif nitelikte hukuk kuralı oluşturabilmektedir. TİS; tarafların karşılıklı hak ve borçlarını, sözleşmenin uygulanması ve denetimi ile uyuşmazlıkların çözüm yollarını da düzenlemek amacıyla yapılır. Bir başka açıdan ele alındığında TİS, sendikalar için üyelerinin hak ve çıkarlarını koruma ve geliştirme mücadelesinde en önemli araçlardan biridir. Dolayısıyla TİS ve sendikal faaliyet özgürlüğü birbirine sıkı sıkıya bağlı iki kavram olarak karşımıza çıkar. TİS akdetme yetkisi ile birlikte sendikalar örgütlü bir şekilde hareket etme ve taleplerini

güçlü bir şekilde dile getirme imkânına sahip olur. Bu yönüyle TİS, sendikaların dinlenilme hakkının en önemli araçlarından biridir (*Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 35; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 35).

41. İşçi sendikaları yönünden TİS akdedebilmenin ön şartı yetkili sendika olduğunun belgelenmesidir. 6356 sayılı Kanun'un ilgili maddelerinde yetki şartının nasıl yerine getirileceği düzenlenmiştir (bkz. §§ 18-26). Kanunda öngörülen yetki şartı, geniş kitleleri ilgilendiren TİS görüşmelerinde toplu pazarlık süreçlerinin temsil gücüne sahip sendikalarca yürütülmesi hedefiyle doğrudan bağlantılıdır. Çünkü güçlü sendikalar işverenler üzerinde ciddi bir baskı yaratabilecek ve işçiler için en uygun şartları sağlayabilecektir. TİS akdedebilme yetkisi hem sendikalar hem işçiler açısından karşılıklı güvence sağlamaktadır. Bir sendikanın üye sayısı, TİS görüşmelerinde pazarlık gücünün artması ve işçiyi işverene karşı koruma gücüne sahip olması anlamına gelir. Diğer yandan sendikanın finansal açıdan güçlenmesi örgütlü işçi sayısı ile mümkündür. Nitekim işçilerden alınan dayanışma aidatları ile sendikanın finansal kaynakları güçlendikçe organizasyonel performansı da artar ve daha fazla işçiyi ulaşma imkânına sahip olur (benzer değerlendirmeler için bkz. *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 36; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 36).

42. Bu yönüyle TİS yetkisi toplu pazarlığı sağlayan, bu bağlamda işçi ve sendikanın iki taraflı etkilendiği hem subjektif hem örgütlenme hakları ilgili ve nesnel kurumsal bir içeriğin iç içe geçtiği bir durum olarak ortaya çıkar. TİS yetki sürecine yapılan kısıtlayıcı müdahalelerin yanı sıra yetki tespiti sürecinde devletin bu sürece ilişkin uyumsuzlukları makul sürede sonuçlandıramaması da sendika hakkına telafi edilemeyecek zararlar verebilir. TİS'lerin hem yetkili sendikalar hem işçiler yönünden kilit pazarlık anlaşması işlevini güçlendirmek amacıyla TİS müzakerelerine ilişkin engellere karşı korunması gerekir (*Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 38; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 38).

43. Anlatıldığı şekliyle yetkili sendikanın tespiti, hem sendikaları hem işçileri hem de işverenleri yakından ilgilendiren hukuki bir uyumsuzluktur. Bu uyumsuzluğun çözümlenmesi amacıyla açılan bir davanın süruncemede bırakılması tek başına dahi devletin pozitif yükümlülüğünün ihlali anlamına gelebilir. Uyumsuzluğun hızlı bir şekilde çözümlenmesini gerekli kılan söz konusu yükümlülük, kararın sonucundan ziyade usulüne ilişkindir. Dolayısıyla burada kastedilen sonuç yükümlülüğü değil usule ilişkin bir araç yükümlülüğüdür. Bu noktada devletin atması gereken öncelikli adım, yetkili sendikanın tespiti hususunda ilgililerin lehine ya da aleyhine de olsa hızlı şekilde bir karar vermektir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Murat Demir*, § 83, *İlknur Kızıltoprak*, § 78; *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 39; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 39).

44. Son olarak mevzuatın yorumlanmasıyla ilgili sorunları çözmek, öncelikle derece mahkemelerinin yetki ve sorumluluk alanındadır. Yetkili sendikanın tespiti, söz konusu dava grubu açısından en önemli unsur olup olayın tüm tarafları ile doğrudan temas hâlinde bulunan derece mahkemelerinin olayın koşullarını değerlendirmek açısından daha avantajlı konumda olduğu da tartışmasızdır. Anayasa Mahkemesinin rolü ise bu kuralların yorumunun Anayasa'ya uygun olup olmadığını belirlemekle sınırlıdır. Bu nedenle Anayasa Mahkemesi, derece mahkemeleri tarafından izlenen usulü denetlemek ve özellikle mahkemelerin Anayasa'nın 51. maddesindeki güvenceleri gözetip gözetmediğini belirlemektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi derece mahkemelerinin yerini almamakta, kamusal makamların süreç içindeki tutumlarını sendika hakkı bağlamındaki usule ilişkin güvenceler

açısından değerlendirmektedir (benzer değerlendirmeler için bkz. *Murat Demir*, § 85, *İlknur Kızıltoprak*, § 80; *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 40; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 40).

c. Somut Olayın Değerlendirilmesi

45. Eldeki başvuruda başvuru Sendika 2016 yılında yetki tespiti talebinde bulunmuş ve yetki tespitine itiraz davası inceleme tarihi itibarıyla sonuçlanmamıştır. Başvurucu 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinin (5) numaralı fıkrasında yer alan "*İtiraz, karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurur.*" biçimindeki hüküm gereğince davanın sonuçlanmaması nedeniyle yetkili sendika olarak yer alamamıştır. Bunun doğal sonucu olarak da sekiz yıla yakın bir süredir başvuruya konu işyerinde çalışan işçiler en önemli sendikal haklardan olan TİS haklarını kullanamamaktadır.

46. Anayasa Mahkemesi daha önce *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası ve Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası* kararlarında yetki tespitine itiraz davalarının makul sürede sonuçlandırılmaması nedeniyle sendika hakkının ihlali iddialarını incelemiştir. Anılan kararlarda Anayasa Mahkemesi, davanın kısa sürede sonuçlandırılması için mevzuatta öngörülen süreler yönünden devletin pozitif yükümlülüklerinin yerine getirilip getirilmediğini değerlendirmiştir. Bu kapsamda başvurulara konu yargılamaların sürüncemede bırakılarak başvuru davacı işyerlerinde sendikalaşabilmesi hususundaki hukuki belirsizliğin hızlı bir yargısal süreç yürütülerek giderilemediğini tespit etmiştir. Anayasa Mahkemesi, başvurulara konu yargı mercilerinin tutumunun başvuru davacı ve başvuru davacı ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma imkânını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kıldığı değerlendirilmiştir; sonuç olarak başvuru davacı sendika hakkının ihlal edildiğine ve başvuru davacı tazminat ödenmesine karar vermiştir. Anayasa Mahkemesi, anılan başvuru davacı yetki tespiti davalarında kanun koyucunun 6356 sayılı Kanun'da itiraz ve yargılama aşamalarına ilişkin kısa süreler benimsemiş olmasının bu hakkın hızlı ve etkin bir şekilde kullanımını sağlama gayesinden ileri geldiğinin altını çizmiştir (*Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, §§ 41-50; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, §§ 41-50).

47. İlave olarak Yargıtay 22. Hukuk Dairesinin kararında da vurgulandığı üzere kanun koyucu, eski kanun döneminden farklı olarak 6356 sayılı Kanun kapsamında olumlu ve olumsuz yetki tespitine itirazlar arasındaki farkı kaldırmıştır (bkz. § 28). Böylece kanun koyucunun hakkında olumsuz yetki tespiti kararı verilen sendikalar yönünden de koruma sağladığı ve TİS imzalanmadan yetkili sendikaların en doğru şekilde tespit edilmesinin amaçlandığı açıktır. Ancak bu noktada devletin yasama organının kanun ile öngördüğü hassasiyetin korunması ancak yargı makamlarının önlere gelen uyuşmazlıkları kanunda öngörülen süreleri aşmadan ve hızlı bir şekilde incelemeleri ile mümkün olabilir.

48. Somut olayda yetki tespiti talebinde bulunulan 2016 yılından bu yana geçen yaklaşık sekiz senelik oldukça uzun bir süre boyunca başvuru Sendikasının dava konusu işyerindeki işçileri temsil etme, işçi ve işveren arasında bir köprü oluşturma, gerektiğinde işvereni işçilerle ilgili konularda ikna etme, işçi sayısını artırarak sosyal ve finansal kaynaklarını güçlendirme gibi haklarından yoksun bırakıldığı anlaşılmıştır. Başvurucunun devam eden yargılama süreci boyunca sendikal haklarını kullanmadığı, bu bağlamda hakkın korunması hususunda makul ivedilik ve özen yükümlülüğü çerçevesinde davranılmadığı görülmüştür.

49. Dolayısıyla başvuruya konu yargılamayla ilgili olarak davanın makul sürede sonuçlandırılmadığı kabul edilmelidir. Bu durumda başvuru Sendikasının yetki tespiti ile ilgili süreç dair yargılama sürüncemede bırakılarak başvuruçunun dava konusu işyerinde sendikalaşabilmesi hususundaki hukuki belirsizlik hızlı bir yargısal süreç yürütülerek giderilmemiştir. Başka bir ifade ile başvuruçunun Sendikasının üyeleri adına söyleyeceklerini dinlemesi için işvereni ikna etmeye çalışmak ve ilke olarak işvereni toplu sözleşme yapma hakkından etkin bir şekilde yararlanmasını sağlamak konusundaki yükümlülüklerin yerine getirilmediği anlaşılmıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 47; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 47).

50. İncelenen başvuruda gözönüne alınması gereken önemli bir husus da yetki tespiti sürecinde işyerindeki işçilerin sendikal hakları meselesidir. Zira işçilerin bir sendikaya üye olmalarındaki başlıca amaçlardan birisi de o işyerinde yapılacak bir TİS vasıtasıyla sosyal ve ekonomik haklar ile çalışma şartlarını geliştirmek ve korumaktır. TİS beraberinde grev hakkını da getirir. Yani işçilerin TİS ile buluşmaması sendikal haklardan bir bütün olarak yararlanamamaları anlamına da gelmektedir. Somut olayda başvuruya konu işyerinde işçiler sekiz yıla yakın bir süredir TİS'in getireceği sendikal haklar ve koruma sisteminden faydalanamamıştır (benzer değerlendirmeler için bkz. *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 48; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, § 48).

51. Anlatılanlar çerçevesinde olaylar bir bütün olarak değerlendirildiğinde mevzuatın öngördüğü şekilde süratle sonuçlandırılması gereken bir dava sürüncemede bırakılmıştır. Bu itibarla yargı mercilerinin tutumu başvuruçunun ve başvuru ile birlikte işyerinde çalışan işçilerin TİS kapsamında sendikal faaliyette bulunma olanağını ve sözleşmenin getirdiği sendikal haklara erişimini yargılama süreci boyunca imkânsız kılmıştır.

52. Açıklanan gerekçelerle Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının ihlal edildiğine karar verilmesi gerekir.

VI. GİDERİM

53. Başvuruçunun, ihlalin tespiti talebinde bulunmuştur.

54. Tespit edilen ihlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılmasına ilişkin usul ve esaslar 30/3/2011 tarihli ve 6216 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 50. maddesinde yer almaktadır. 6216 sayılı Kanun'un 50. maddesinin uygulanmasına ilişkin kabul edilen ilkeler için bkz. *Mehmet Doğan* [GK], B. No: 2014/8875, 7/6/2018, §§ 54-60.

55. İhlalin ve sonuçlarının ortadan kaldırılması için yapılması gerekenlere hükmedilmeden önce ihlalin kaynağının belirlenmesi gerekir. Buna göre ihlal; idari eylem ve işlemlerden, yargısal işlemlerden veya yasama işlemlerinden kaynaklanabilir. İhlalin kaynağının belirlenmesi uygun giderim yolunun belirlenebilmesi bakımından önem taşımaktadır (*Mehmet Doğan*, § 57). Yasama işlemleri de tıpkı diğer kamu gücü işlemleri gibi uygulanmak kaydıyla Anayasa'nın 148. maddesinin üçüncü fıkrasına göre bireysel başvuruya konu olabilmektedir. Bu kapsamda Anayasa Mahkemesi kanundan kaynaklandığını tespit ettiği durumlarda ihlalin ve sonuçlarının nasıl giderilebileceğini ise önceki kararlarında açıklamıştır (*Y.T.* [GK], B. No: 2016/22418, 30/5/2019, § 76; *Süleyman Başmeydan* [GK], B. No: 2015/6164, 20/6/2019, § 70; *Bedrettin Morina* [GK], B. No: 2017/40089, 5/3/2020, § 60;

Süleyman Kurtel [GK], B. No: 2016/1808, 22/1/2021, § 66; *Hamit Yakut* [GK], B. No: 2014/6548, 10/6/2021, § 132; *Malaklar İnşaat Taahhüt Gıda Maden Sanayi ve Ticaret A.Ş. (2)*, § 74; B. No: 2018/3296, 30/6/2021, § 75; *Keskin Kalem Yayıncılık ve Ticaret A.Ş. ve diğerleri* [GK], B. No: 2018/14884, 27/10/2021, § 159; *Yeni Gün Haber Ajansı Basın ve Yayıncılık A.Ş. ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/5903, 10/3/2022, § 124; *Atilla Yazar ve diğerleri* [GK], B. No: 2016/1635, 5/7/2022, § 196; *Nevriye Kuruç* [GK], B. No: 2021/58970, 5/7/2022, § 113).

A. Yapısal Sorunun Varlığı

56. Anayasa Mahkemesi yetki tespiti sürecine ilişkin davaların makul sürede tamamlanması gerektiğine ilişkin temel ilkeleri *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası ve Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası* kararlarında ortaya koymuştur. Ancak gelinen aşamada, uygulamada aynı şikâyetlere ilişkin davaların makul sürede sonuçlandırılmadığı, bu davalara ilişkin ihlal iddialarının yaygınlık arz ettiği görülmüştür.

57. Bu noktada 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinde itirazın karar kesinleşinceye kadar yetki işlemlerini durdurduğu tekrar not edilmelidir. Yani Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığının sendikalar için olumlu veya olumsuz yetki tespitine karşı itiraz edilmesi, yetki sürecini durdurmakta; bu süreç sonuçlanana kadar davaya konu işyerinde TİS akdedilememektedir.

58. Nitekim yetki tespiti uyuşmazlıklarının uygulamada yol açtığı sorunlar bireysel başvuru önüne de taşınmıştır. Anayasa Mahkemesi daha önce çeşitli kararlarında sendika yetki tespitine itiraz talebiyle açılan davanın makul sürede sonuçlanmaması nedeniyle sendika hakkının ihlal edildiğine karar vermiştir (çok sayıda karar arasından bkz. *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*, B. No: 2016/13531, 15/12/2020; *Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası (Şeker İş)*, B. No: 2016/13328, 19/11/2020).

59. Yukarıda değinilen verilerin yanı sıra eldeki başvuruda olduğu gibi yetkili sendikanın tespitinde esas alınan Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı iş kolu istatistiklerine de itiraz edilebildiği, bu itirazlara ilişkin davaların münhasıran Ankara iş mahkemelerinde görüldüğü ve kanundaki düzenlemelerden dolayı diğer mahkemelerin bu davaların sonucunu bekletici mesele yapması gerektiği anlaşılmıştır.

60. Anlatılanlar kapsamında tüm bu yargılama süreçlerinin yetkili sendikanın tespitini yıllar süren bir çözümsüzlüğe sürüklediği görülmüştür. Bu çözümsüzlük, hem davanın tarafı olan sendikaların hem de bu davaların yetki işlemlerini durdurması nedeniyle diğer sendikaların TİS akdedebilmesini engellemektedir. Çok sayıda davanın yetkisiz mahkemelerde açıldığı da anlaşılmıştır. Bunun sonucunda sendika üyesi binlerce işçi TİS'in sağladığı sendikal haklardan yararlanamamaktadır. Yıllar süren yargılamalar yetkili olduğunu iddia eden sendikaların lehine sonuçlansa dahi bu süreçte sendikalar ciddi üye kayıpları yaşamakta, bu sefer gerekli üye çoğunluğunu kaybetmesi nedeniyle TİS imzalayamamaktadır. Dolayısıyla kanun koyucunun sendikalaşmanın süratle sağlanması adına yetki tespiti itirazı davalarına ilişkin öngördüğü kısa sürelerle hiçbir şekilde uyulmadığı gibi bu davalar artık birer sendikasızlaştırma aracına dönüşmüştür.

61. Yargılama sürecinin uzamasında yetkili makamlara atfedilecek gecikmeler, yargılamanın süratle sonuçlandırılması hususunda gerekli özenin gösterilmemesinden kaynaklanabileceği gibi yapısal sorunlardan ve organizasyon eksikliğinden de ileri gelebilir. Anayasa'nın 36. ve 141. maddeleri devlete, hukuk sisteminin -yargılama makamlarının davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğü de dâhil olmak üzere- sendika hakkının güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunu yüklemektedir. Devlet, yargılama sisteminde çözüm bekleyen uyuşmazlıkların ve davaların makul sürede sonuçlandırılması için gerekli tüm tedbirleri almakla yükümlüdür. Bu yükümlülük, hukuk sisteminin sendika hakkının temel güvencelerini yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi sorumluluğunun bir görünümüdür (benzer değerlendirmeler için bkz. *Nevriye Kuruç*, § 68).

62. Yapısal sorunlar ve organizasyon eksikliklerinin yol açtığı gecikmeler nedeniyle yargılama sisteminde çözüm bekleyen bu uyuşmazlıkların uzun bir süre içinde artması ve birikmesi sonucu yargılamalarda makul sürenin aşılması Anayasa'nın 51. maddesinin ihlaline yol açmaktadır. Anayasa'nın 51. maddesi gereğince, yargılama sisteminin mahkemelerin davaları makul bir süre içinde karara bağlama yükümlülüğünü yerine getirebilecek biçimde düzenlenmesi zorunludur. Hukuk sisteminde var olan yapısal ve organizasyona ilişkin eksikliklerin yargılama faaliyetinin makul sürede sonuçlandırılmamasını izah edemeyeceği açıktır (benzer değerlendirmeler için bkz. *Nevriye Kuruç*, § 69).

63. Bu kapsamda Anayasa'nın 51. maddesinde koruma altına alınan sendika hakkının korunmasının sağlanması, kamu makamlarının kişilerin bu haklarını ihlal etmelerinin önüne geçilebilmesi için davanın uzun sürmesi nedeniyle ortaya çıkan zararları giderecek çözümler sunabilmesi gerekir.

B. Yapısal Sorunun Kaynağı

64. Öncelikle yapısal sorunun kanunun sisteminden mi yoksa kanunun uygulamasından mı kaynaklandığı tespit edilecektir. Bunun için kanunun bir TİS imzalanması için öngördüğü sistemin TİS yapılmasını imkânsız kılıp kılmadığı ya da aşırı zorlaştırıp zorlaştırmadığının değerlendirilmesi gerekir. Sistem TİS akdedilmesini imkânsız kılmıyor ya da oldukça zorlaştırmıyorsa bu durumda sorunun uygulamadan kaynaklandığı sonucuna varılabilir. Bu kez de uygulayıcıların hangi hususlarda yaygın bir yanlış uygulama yaptıklarının açıklanması gerekir. Bu kapsamda öncelikle bir TİS yapılabilmesi için Kanun tarafından öngörülen usulün bir bütün olarak ortaya konulması gerekir.

65. 6356 sayılı Kanun'un 35. maddesine göre TİS *süresinin bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde* yeni sözleşme için yetki başvurusunda bulunulabilir. Ancak yapılacak TİS önceki sözleşme sona ermedikçe yürürlüğe giremez. Buna göre bir TİS sona ermeden sonraki TİS için gerekli işlemlerin başlatılabilmesine kanun izin vermektedir. Bunun için gerekli azami süre yüz yirmi gündür. Kanun'da "*yüz yirmi gün içinde*" denildiğinden yetki başvurusu yapmaya yetkili olanlar daha geç başvuru da yapabilir veya bu süre kısalabilir. Öte yandan Anayasa'nın 53. maddesinde *işçiler ve işverenler* için bir temel hak olarak tanınan TİS akdedebilme hakkının etkili bir şekilde kullanılabilmesi için onlara bir TİS'in bitmesinden sonra yeni TİS'in yürürlüğe girmesini sağlayacak şekilde bir sistem kurulması gerekir. Bunu yapacak olan da anılan Anayasa maddesinin "*Toplu iş sözleşmesinin nasıl yapılacağı kanunla düzenlenir.*" şeklindeki hükmü uyarınca kanun koyucudur. Anayasa'nın 53. maddesinde güvence altına alınan TİS akdedebilme hakkının etkili şekilde temin edebilmesi

için ise kanun koyucunun öngördüğü sistemin yapılmış olan bir TİS'in bitmesinden önceki yüz yirmi gün içinde yeni TİS'in akdedilmesine elverişli olması gerekir. Bu gerekliliğin uygulamada gerçekleşmediği ise yukarıda bir sorun olarak tespit edilmiştir. Aşağıda ilk olarak bu sorunun kanun koyucunun oluşturduğu sistemden kaynaklanıp kaynaklanmadığı değerlendirilecektir.

66. Öncelikle işçiler yönünden TİS'i işçi sendikalarının yaptığı, bunların da yetkili sendika olması gerektiği, işçi sendikasının yetkili olabilmesi için gereken koşullardan birinin de "*Kurulu bulunduğu işkolunda çalışan işçilerin en az yüzde birinin üyesi bulunması*" olduğu tekrar not edilmelidir. Bu koşulun bulunup bulunmadığının yetki itirazı davasına konu edilebileceği, bu koşulun varlığını belirlemede Bakanlığın her yıl iki defa yayımladığı istatistiklerin esas alınmasının zorunlu olduğu, bu istatistiklere karşı da itiraz davası açılabilmesi, yetki itirazı davasında -açılmışsa- bu davanın bekletici sorun yapıldığını da hatırlatmak gerekir.

67. Yayımlanan en son istatistiğe itiraz edilmesi hâlinde dava süreci ve istatistiklerin kesinleşmesi gerekir. Bundan sonra yetki tespiti ve kesinleşmesi, oradan toplu görüşme ve TİS'in imzalanması şeklinde süreç tamamlanacaktır. Sürecin sona ermesine kadar öngörülen sistemin mevcut TİS'in bitmesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanmasının mümkün olup olmadığının ortaya konulması gerekir.

68. 6356 sayılı Kanun'un 41. maddesinin (5) ve (6) numaralı fıkralarına göre:

- TİS akdedebilme yetkisinin koşullarından olan iş kolu üye oranının belirlenmesinde esas alınması zorunlu olan *istatistikler* Bakanlıkça *her yıl ocak ve temmuz* aylarında yayımlanır.

- Bu istatistiklere *yayımdan itibaren on beş gün içinde* Ankara iş mahkemesine itiraz edilebilir. Mahkeme *bu itirazı on beş gün içinde* sonuçlandırır.

- Bu karar kesin olmayıp ilgililerce veya Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığınca istinaf ve sonrasında temyiz yoluna başvurulabilir. *İstinaf talebi bir ay, temyiz talebi bir ay içinde* karara bağlanır.

69. Derece mahkemeleri ve Yargıtay bakımından öngörülen süreler düzenleyici süreler olup bu süreler uyulmamasının herhangi bir hukuki sonucu bulunmamaktadır. Ayrıca yargı mercilerinin anılan sürelere tam olarak uymaları halinde dahi bu süreler mahkemelerin karar verdikten sonra gerekliyse ilgililere yapılacak tebligatlar için geçecek süre, onların kanun yollarına başvuru için sahip oldukları süre, kanun yoluna başvurulduğunda dava dosyasının bir merciden diğerine gönderilmesi ve sonrasında dosyanın ilgili daireye tevzii için geçecek süreler dâhil değildir. Diğer bir ifadeyle istatistiğin yayımından başlayacak on beş gün, ilk derece mahkemesi yargılamasında geçecek on beş gün, istinafta geçecek bir ay ve temyizde geçecek bir ay olmak üzere -bu süreler tam olarak uyulduğu varsayımıyla- istatistiğin kesinleşmesi için geçecek toplam süre 2 ay 30 gün (yaklaşık üç ay ya da doksan gün) değildir. Yetki itirazı davasının kesinleşmesine kadar geçecek süreye yukarıda belirtilen diğer hususlar bakımından geçecek sürelerin de eklenmesi gerekir.

70. Öte yandan 6356 sayılı Kanun'un 79. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince bu Kanun'un uygulanmasından doğan uyumsuzluklar iş davalarına bakmakla görevli mahkemelerde incelenmektedir. 7036 sayılı Kanun'un 7. maddesi uyarınca iş

mahkemelerinde *basit yargılama usulü* uygulanmakta olup nihai kararın taraflara tebliğinden itibaren kanun yolları süresi başlamaktadır. 12/1/2011 tarihli ve 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu'nun 316. ve devamı maddelerinde basit yargılama usulü düzenlenmiştir. Buna göre basit yargılama usulü; dilekçeler aşaması, ön inceleme aşaması ile tahkikat ve hüküm aşaması olarak üç kısma ayrılmaktadır.

71. Dava, dava dilekçesinin kaydedilmesiyle açılmış olur ve ilk aşama olan dilekçeler aşaması başlar. Bu aşamada 11/2/1959 tarihli ve 7201 sayılı Tebligat Kanunu hükümlerine göre davalı tarafa dava dilekçesi tebliğ olunmaktadır. 6100 sayılı Kanun'un 317. maddesinin (2) numaralı fıkrası gereğince "*Cevap süresi, dava dilekçesinin davalıya tebliğinden itibaren iki haftadır. Ancak mahkeme durum ve koşullara göre cevap dilekçesinin bu süre içinde hazırlanmasının çok zor yahut imkânsız olduğu durumlarda, yine bu süre zarfında mahkemeye başvuran davalıya, cevap süresinin bitiminden itibaren işlemeye başlamak, bir defaya mahsus olmak ve iki haftayı geçmemek üzere ek bir süre verebilir.*" Bu durumda davalı tarafa tebliğ edilen dava dilekçesine karşı cevap dilekçesi verme süresi iki hafta olarak belirlenmiş olup iki haftalık ek uzatma süresi bulunmaktadır. En geç dört hafta sonra verilen cevap dilekçesinden sonra mahkeme ön inceleme aşamasına geçmektedir.

72. Ön inceleme aşaması, 6100 sayılı Kanun'un 320. maddesinde düzenlenmiştir. Maddenin (1) numaralı fıkrasına göre "*Mahkeme, mümkün olan hâllerde tarafları duruşmada davet etmeden dosya üzerinden karar verir*". Ancak aynı maddenin (2) numaralı fıkrasına göre "*Daha önce karar verilemeyen hâllerde mahkeme, ilk duruşmada dava şartları ve ilk itirazlarla hak düşürücü süre ve zamanaşımı hakkında tarafları dinler; daha sonra tarafların iddia ve savunmaları çerçevesinde, anlaştıkları ve anlaşamadıkları hususları tek tek tespit eder.*" Dolayısıyla mahkeme dosya üzerinden karar verilemeyeceği kanısına varırsa mahkemenin tarafları davet ederek bir duruşma yapması gerekecektir. Bu sürenin taraflara tebligat süresini de kapsamaması nedeniyle en azından iki haftadan fazla olacağı öngörülmektedir. Ön inceleme aşamasından sonra son aşama olan tahkikat aşaması başlamaktadır.

73. Tahkikat aşaması 6100 sayılı Kanun'un 320. maddesinin (3) numaralı fıkrasında düzenlenmiştir. Buna göre "*Mahkeme, tarafların dinlenmesi, delillerin incelenmesi ve tahkikat işlemlerinin yapılmasını yukarıdaki fıkroda belirtilen duruşma (ön inceleme duruşması) hariç, iki duruşmada tamamlar. Duruşmalar arasındaki süre bir aydan daha uzun olamaz. İşin niteliği gereği bilirkişi incelemesinin uzaması, istinabe yoluyla tahkikat işlemlerinin yürütülmesi gibi zorunlu hâllerde, hâkim gerekçesini belirterek bir aydan sonrası için de duruşma günü belirleyebilir ve ikiden fazla duruşma yapabilir.*" Tahkikat aşaması için bilirkişi incelemesinin ve bu sürecin uzaması hâlinde ikiden fazla tahkikat duruşması yapılması ve duruşma aralıklarının bir aydan fazla olmaması öngörülmüştür. Kimi zaman mahkemelerin basit bir matematik hesaplamasıyla resen çözebilecekleri istatistiksel veriler olmakla birlikte kimi zaman da iş kolu tanımlarının değişmesi ve hangi iş kolunda hesaplama yapılacağı bilinmemesi gibi durumlarda bilirkişi incelemesine başvurulabileceği anlaşılmıştır. Diğer taraftan istinabe yoluyla bazı tahkikat işlemlerinin yapılabilmesi mümkündür. Bu durumda tahkikat aşaması daha da uzayabilecektir. Tahkikatın uzaması hâlinde ise 6100 sayılı Kanun'da azami bir yargılama süresi belirlenmemiştir. Tahkikatın uzamaması hâlinde dahi 6100 sayılı Kanun'da tahkikat aşamasının iki ayda bitirilmesi öngörülmüştür. Kaldı ki yargılamaya ilişkin süreler düzenleyici süreler olup bunlara uyulmamasının yargılama bakımından bir hukuki sonucu bulunmamaktadır.

74. Basit yargılama usulünde iş mahkemelerinin en erken (dilekçe aşamasında ek süre verilmemesi, ön incelemenin duruşmalı yapılmaması ve tahkikat sürecinin uzamaması hâlinde) iki ay ve dört haftada (yaklaşık üç ay) tamamlanması 6100 sayılı Kanun'la öngörülmüştür. Bu durumda istatistik davasına bakan iş mahkemesinin 6356 sayılı Kanun'un 41. maddesinde düzenlendiği şekliyle on beş gün içinde davayı sonuçlandırması basit yargılama usulünü uygulayan mahkeme için usul işlemleri nedeniyle mümkün görünmemektedir. Diğer taraftan iş mahkemesi kararının taraflara tebliğe çıkarılması, istinaf edilme süresi (iki hafta), istinaf edilmesi hâlinde istinaf mahkemesine gönderilmesi yaklaşık iki aydan az olmayacak bir sürede gerçekleşecek olup 6356 sayılı Kanun'un 41. maddesinde öngörüldüğü şekilde bir ay içinde istinaf incelemesinin tamamlanması hâlinde bile en az üç aylık sürede istinafla bağlantılı sürecin tamamlanması söz konusu olabilecektir. Aynı husus temyiz aşaması için de geçerli olup üç ay da bu kanun yolu aşamasında geçecektir.

75. Sonuç olarak -yargılamada ilave hiçbir işlem yapılmasa dahi- bir istatistiğe itiraz davasının tüm kanun yollarından geçerek bitirilmesi için en az dokuz aylık (ilk derece, istinaf ve temyiz aşamaları üçer ay) bir süreç gerekmektedir. Böyle bir durumda bir sonraki TİS'i akdedebilmek için gereken yüz yirmi günlük sürenin neredeyse üç katı sürdüğü görülmüştür. İlk derece mahkemesince bilirkişiye başvurulduğunda ve diğer tahkikat işlemleri gerektiğinde ise bu sürenin aşılması kaçınılmaz olacaktır. İstatistik davalarında önceki istatistiklere de dava açılmışsa işin doğası gereği ve Yargıtay içtihadı uyarınca önceki istatistik davalarının ve işletme iş kolu uyumsuzluklarının bekletici mesele yapıldığı, işyeri iş kolu uyumsuzluklarına ilişkin davaların istatistik dava sonucunu etkilemesi halinde dâhi bu davaların dolaylı olarak bekletici mesele yapılmasına engel bir düzenleme bulunmadığı dikkate alındığında bekletici mesele yapılan bir dava mevcutsa bu dokuz aylık süreç yıllara yayılabilmektedir. Nitekim mevcut bireysel başvuruda da 2013 Ocak ayı istatistiğine ilişkin uyumsuzluğun devam etmesi nedeniyle o tarihten itibaren aynı sendika tarafından açılan tüm istatistiklere itiraz ve yetki tespitine itiraz davalarının beklediği görülmektedir. Kaldı ki yargı makamları için öngörülen kanuni süreler düzenleyici süre olduğundan, bu sürelerin varlığı kişilerin temel hak ve özgürlüklerini etkili bir şekilde garanti altına alan güvenceler olarak değerlendirilemez.

76. 6356 sayılı Kanun'un 43. maddesinde yetki itirazı hâlinde yargılama süreleri düzenlenmiştir. Uygulamada olumlu ve olumsuz yetki tespiti davaları arasında ayırım gözetilmeden düzenleyici tüm yargılama süreleri her iki dava türü için de geçerlidir. Kanun'un 43. maddesine göre yetki tespiti davasının açılma süresi altı gün, ilk derece mahkemesinde iki ay, istinaf ve temyiz aşamalarında birer ayda tamamlanması öngörülmüştür. Derece mahkeme kararlarının tebliği, kanun yoluna başvurma süresi ve bir üst mahkemeye dosyayı gönderme süresi Kanun'da ayrıca düzenlenmemiştir. Ayrıca yetki tespitine itiraz davalarına da 6356 sayılı Kanun'un 79. maddesinin (1) numaralı fıkrası gereğince iş mahkemeleri tarafından bakılmaktadır. İş mahkemelerinde basit yargılama usulünün uygulandığı ve bu usuldeki yargılama aşamalarında geçen süreler istatistiğe itiraz davası yönünden yukarıda değinilmiştir. Yetki tespiti davaları için de aynı yargılama aşamaları öngörülmekte olup yukarıda yapılan tespitlerden ayrılmayı gerektiren bir husus bulunmamaktadır. Buna göre bir yetki tespiti davasının ilk derece mahkemesince sonuca bağlanması en erken üçer aylık sürede gerçekleşmektedir. Dolayısıyla Kanun'un 43. maddesinde ilk derece mahkemeleri için öngörülen iki aylık sürede yargılamanın tamamlanması usul kuralları gereği mümkün görünmemektedir. İstinaf ve temyiz aşamalarının da en az üçer aylık sürede tamamlanabildiği dikkate alındığında yargılamada

herhangi bir aksaklığın olmaması hâlinde dahi en erken dokuz aylık sürede yetki tespitine itiraz davası kesinleşebilecektir. Daha önemlisi yetki tespitine itiraz davasında esas alınacak istatistiğe itiraz davası açılmışsa bunun yetki davasında zorunlu olarak bekletici mesele yapılması gerekir. İstatistiğe itiraz davası ise yukarıda tespit edildiği üzere en az dokuz ay sürmektedir. Dolayısıyla istatistiğe itiraz davası, yetki tespitine itiraz davasını tüm süreç sorunsuz ilerlese dahi dokuz ay daha uzatacaktır. Sorunsuz ilerleyen bir yargı sürecinin bile bir sonraki TİS'in akdedilebilmesi için gereken yüz yirmi günlük sürenin neredeyse birkaç katına çıkabileceği açıktır.

77. İkinci olarak yayımlanan en son istatistiğe itiraz edilmemesi hâli de incelenmelidir. Şayet en son yayımlanan istatistik kesinleşmiş ve herhangi bir bekletici mesele yapılması içtihatla ortaya konulan işkolu uyumsuzluğu da mevcut değilse Kanun'da öngörülen yetki tespiti itiraz sürecinin mevcut TİS'in sona ermesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanmasının mümkün olup olmadığına ortaya konulması gerekir.

78. Yetki tespiti davalarına iş mahkemeleri tarafından bakılması ve basit yargılama usulünün uygulanması nedeniyle bu usulde bir dava en erken dokuz aylık sürede kesinleşebilecektir. Bu durumda istatistiklere itiraz edilmediğinde dahi yetki tespitine itiraz davasının bir sonraki TİS'in akdedilebilmesi için gereken yüz yirmi günlük süre içinde bitirilmesinin mümkün olmadığı söylenebilir.

79. Yetkinin belirlenmesi aşamasının yüz yirmi günlük süre içinde yapılamadığı tespit edilmiş olmakla birlikte TİS'in akdedilebilmesi için yetkinin belirlenmesi ilk aşama olup daha başka aşamalar da bulunmaktadır. Bu bağlamda ilk olarak Kanun'un 44. maddesinde yetki belgesinin verilme süresi düzenlenmiştir: "*Kesinleşmiş mahkeme kararının tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde; ilgili sendikaya, Bakanlıkça bir yetki belgesi verilir.*" Sonrasında Kanun'un 46. maddesinde yetki belgesini alan sendikanın toplu görüşmeye çağrı yapabileceği usulü düzenlenmiştir. Maddenin (1) numaralı fıkrasına göre "*Taraflardan biri, yetki belgesinin alındığı tarihten itibaren on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırır. Çağrı tarihi, çağrıyı yapan tarafça derhâl görevli makama bildirilir.*" Toplu görüşmenin başlaması ve süresinin düzenlenmesi Kanun'un 47. maddesinin (1) numaralı fıkrasına göre "*Çağrının karşı tarafa tebliğ edildiği tarihten itibaren altı iş günü içinde taraflar toplu görüşmenin yer, gün ve saatini aralarında anlaşarak belirler ve bunu görevli makama yazı ile bildirir. Anlaşmaya varılmazsa, taraflardan birinin başvurusu üzerine, yapılacak ilk toplantının yeri, günü ve saati görevli makamca derhâl belirlenir ve taraflara bildirilir.*" Maddenin (3) numaralı fıkrasında toplu görüşmenin azami süresi belirlenmiştir. Fıkraya göre "*Toplu görüşme süresi, ilk toplantı tarihinden itibaren altmış gündür.*"

80. Mahkemenin yetki tespiti kararının tebliğinden itibaren altı iş günü içinde yetki belgesini alan sendika on beş gün içinde karşı tarafı toplu görüşmeye çağırabilir. Çağrının karşı tarafa tebliğinden itibaren altı iş günü içinde bir toplantı günü belirlenebilirse bu ilk toplantı gününden itibaren altmış gün içinde toplu görüşme sonuçlandırılır. Dolayısıyla yetki tespitine ilişkin mahkeme kararından toplu sözleşme imzalanmasına kadar geçen süre yaklaşık üç dört ay civarındadır. Bu durumda olumlu veya olumsuz yetki uyumsuzluğu çıktığı hâllerde en erken dokuz aylık dava süresi sonrasında üç dört aylık toplu görüşme süresi de eklendiğinde bir yılı aşkın süre içinde TİS'in imzalanma olanağı bulunmamaktadır. Dolayısıyla istatistiklere itiraz edilmediğinde dahi yetki tespitine itiraz hâlinde bir sonraki TİS'in mevcut TİS'in bitiminden önceki yüz yirmi gün içinde bitirilmesi imkânı yoktur. İstatistiklere itiraz edildiğinde ise yeni TİS imzalanması yılları bulabilmektedir.

81. Sonuç olarak Kanun'da öngörülen yetki tespiti itiraz sürecinin ister istatistige itiraz edilsin ister edilmemesin mevcut TİS'in sona ermesinden önce başlayacak yüz yirmi gün içinde tamamlanması mümkün görünmemektedir. Dolayısıyla uygulamadaki sorunlar bir tarafa Anayasa'nın 53. maddesinde *işçiler ve işverenler* için bir temel hak olarak tanınan TİS akdedebilme hakkının etkili şekilde kullanılabilmesi için bir TİS'in bitmesinden sonra yeni TİS'in yürürlüğe girmesini sağlama imkânı verecek bir yasal sistem bulunmadığı anlaşılmıştır.

C. Yapısal Sorunun Çözümü

82. Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde, yetki tespitine itiraz davalarının derece mahkemeleri ve Yargıtay önünde makul sürede sonuçlandırılmamasına ilişkin sistematik bir yapısal sorunun varlığına işaret eden benzeri yeni ihlallerin önlenmesi için ülkemizde hâlihazırda işleyen mevcut sistemin yeniden ele alınması ihtiyacı ortadadır. Kanun ile kurulan sistemle sendikaların mevcut TİS sona ermeden en erken yüz yirmi gün için TİS imzalama yetkisini talep edebilecekleri ancak yetki tespiti sürecinde uyumsuzluk olduğu takdirde bu uyumsuzluğun aynı süre içinde çözüme kavuşturulması ve buna bağlı olarak yeni TİS imzalanma imkânı bulunmadığı yukarıda ortaya konulmuştur. Yetkinin belirlenmesinden sonraki toplu görüşme süreci de dikkate alındığında bu durumun TİS akdedebilme hakkını önemli ölçüde zedelediği görülmüştür.

83. TİS yetki sürecinin ivedilikle tamamlanarak Anayasa'da yer alan sendikal hak ve güvencelerin etkili bir şekilde kullanılabilmesi yönüyle mevcut sistemde değişiklik yapılması ihtiyacı ortadadır. Bu nedenle Anayasa'da güvence altına alınan temel hak ve özgürlüklerin korunması çerçevesinde tespit edilen yapısal sorunun çözümü için keyfiyetin Türkiye Büyük Millet Meclisine bildirilmesi gerekir.

84. Yukarıdaki değerlendirmeler çerçevesinde Hâkimler ve Savcılar Kurulunca (HSK) da bu süreçte birtakım uygulamalar yapılabileceği ve yargılama sürelerinin mümkün olduğunca kısaltılabileceği değerlendirilmiştir. Bu kapsamda;

- 26/9/2004 tarihli ve 5235 sayılı Adli Yargı İlk Derece Mahkemeleri ile Bölge Adliye Mahkemelerinin Kuruluş, Görev ve Yetkileri Hakkında Kanun'un "*Hukuk mahkemelerinin kuruluşu*" kenar başlıklı 5. maddesinin beşinci fıkrasında iş durumunun gerekli kıldığı yerlerde hukuk mahkemelerinin birden fazla dairesi oluşturulabilir hükmü yer almaktadır. Anılan maddede özel kanunlarda başkaca hüküm bulunmadığı takdirde ihtisaslaşmanın sağlanması amacıyla, gelen işlerin yoğunluğu ve niteliği dikkate alınarak daireler arasındaki iş dağılımının HSK tarafından belirlenebileceği düzenlenmiştir. Eldeki başvuruda işaret edilen yapısal sorunun çözümünde HSK'nın bir ya da birden fazla iş mahkemesini münhasıran yetki tespitine itiraz davalarını bakmakla görevli kılmasının ve hâkimlerin bu konuda uzmanlaşmasının sağlanması davaların daha hızlı sonuçlandırılmasına imkân verebilecektir.

- Anayasa Mahkemesinin önüne gelen önceki başvurularda (*Türkiye Gıda ve Şeker Sanayi İşçileri Sendikası*, § 47; *Türkiye Petrol, Kimya ve Lastik Sanayii İşçileri Sendikası*) tespit edilen başka bir husus da 6356 sayılı Kanun'un aradığı yetki çoğunluğunun tespitinde mahkemelerce bilirkişilere başvurulmasıdır. Derece mahkemelerinin önündeki iş yoğunluğu nedeniyle bu davalarda çoğunlukla bilirkişi

raporu istendiği görülmüştür. Bu raporların gelmesi ve raporlara itirazların değerlendirilmesi gibi nedenlerle yargılama süreleri daha da uzamaktadır. Bu sorunların aşılması için, tek bir yerde görevli ihtisas mahkemelerinin kurulmasının yanı sıra, bu konuda hakimlerin uzmanlaşmasının sağlanması için hakimlere verilecek seminer, eğitim vb. meslek içi uygulamalar ile dosyaların - karmaşık hesaplama gerektiren davalar hariç tutulmak kaydıyla- bilirkişilere verilmesinin önüne geçilmesi imkân dahilindedir.

85. Dolayısıyla kararın bir örneğinin HSK'ya bilgi için bildirilmesine karar verilmesi gerekir.

86. Bunun yanında başvuruya konu yargılama inceleme tarihi itibarıyla derdest olduğundan sendika hakkının gerektirdiği ivediliğın ve özenin sağlanması bakımından kararın ayrıca ilgili mahkemeye de gönderilmesine karar verilmesi gerekir.

VII. HÜKÜM

Açıklanan gerekçelerle;

A. Sendika hakkının ihlal edildiğine ilişkin iddianın KABUL EDİLEBİLİR OLDUĞUNA,

B. Anayasa'nın 51. maddesinde güvence altına alınan sendika hakkının İHLAL EDİLDİĞİNE,

C. İhhalin kanundan kaynaklanması nedeniyle kararın Türkiye Büyük Millet Meclisine BİLDİRİLMESİNE,

D. Kararın bir örneğinin bilgi için Hâkimler ve Savcılar Kuruluna BİLDİRİLMESİNE,

E. Kararın bir örneğinin İstanbul 9. İş Mahkemesine (E.2019/251,K.2021/305) GÖNDERİLMESİNE,

F. 446,90 TL harç ve 18.800 TL vekâlet ücretinden oluşan toplam 19.246,90 TL yargılama giderinin başvurucuya ÖDENMESİNE,

G. Ödemenin kararın tebliğini takiben başvurucunun Hazine ve Maliye Bakanlığına başvuru tarihinden itibaren dört ay içinde yapılmasına, ödemede gecikme olması hâlinde bu sürenin sona erdiği tarihten ödeme tarihine kadar geçen süre için yasal FAİZ UYGULANMASINA,

H. Kararın bir örneğinin Adalet Bakanlığına GÖNDERİLMESİNE, 15/2/2024 tarihinde OYBİRLİĞİYLE karar verildi.